

اثرات کووید-۱۹

بر کسب و کارها

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت بررسی‌های اقتصادی

چکیده

در مقاله‌ای که اخیراً توسط بانک جهانی منتشر شده، نتایج یک ارزیابی جامع از اثرات کوتاه مدت پاندمی کووید-۱۹ بر روی کسب و کارها با تمرکز بر کشورهای در حال توسعه ارائه شده است. نتایج این پژوهش بر اساس داده‌هایی است که توسط بانک جهانی و موسسات همکار در ۵۱ کشور جهان طی ماه‌های آوریل تا اگوست ۲۰۲۰ جمع‌آوری شده است و بیش از ۱۰۰ هزار کسب و کار را دربرمی‌گیرد.

به طور کلی، این مقاله، به ۵ یافته اصلی اشاره می‌کند:

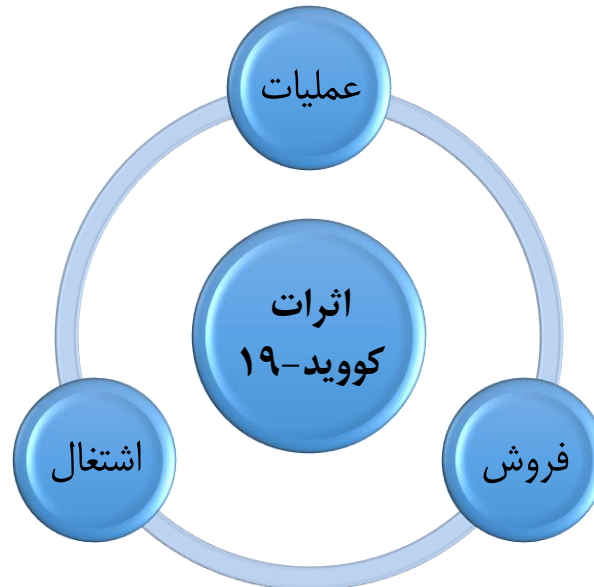
۱. کووید-۱۹، شوک شدید و گسترده‌ای را به بنگاه‌ها در سراسر جهان وارد کرده که با اثر منفی ماندگار بر روی فروش آنها همراه بوده است.
۲. تعدیل اشتغال نیز اغلب به دلیل مرخصی‌ها و کاهش ساعات کاری و همچنین اخراج کارکنان در تعداد کمی از بنگاه‌ها، اتفاق افتاده است.
۳. بنگاه‌های کوچکتر به طور نامتناسبی، در حال رویارویی با محدودیت‌های مالی بیشتری هستند.
۴. بنگاه‌ها، برای پاسخ به بحران کووید-۱۹، به طور فزاینده‌ای به دنبال راه‌های دیجیتال هستند.
۵. عدم اطمینان زیادی نسبت به آینده وجود دارد، به ویژه در میان بنگاه‌هایی که کاهش بیشتری را در فروش خود تجربه کرده‌اند که می‌تواند با از دست دادن شغل همراه شود.

یافته‌های این مقاله، درک بهتری نسبت به میزان شوک وارده به بنگاه‌ها، مجراهای اصلی اثرگذاری کووید-۱۹ بر کسب‌وکارها و چگونگی تطبیق بنگاه‌ها با شرایط کنونی ارائه می‌کند.

اثر کووید-۱۹ بر کسب‌وکارها

بررسی‌ها نشان می‌دهد کووید-۱۹ از سه منظر عملیات، فروش و اشتغال بر کسب‌وکارها اثرگذار بوده است که در ادامه به تفکیک مورد بررسی قرار می‌گیرد.

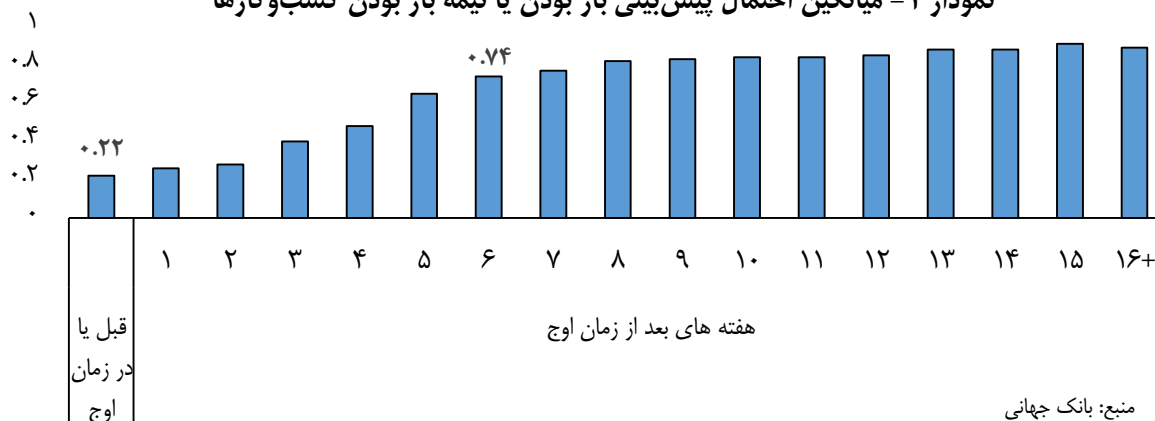
شکل ۱- جوانب اثرگذاری کووید-۱۹ بر کسب‌وکارها

اثر کووید-۱۹ بر عملیات کسب‌وکارها

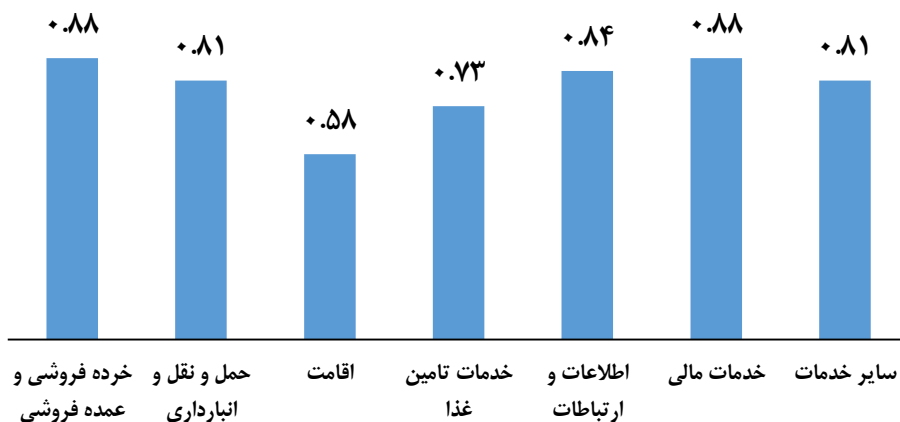
احتمال اینکه یک کسب و کار در زمان اوج بحران کووید-۱۹ و تا چهار هفته بعد از آن همچنان باز باشد، کمتر از ۳۰ درصد است، اما این رقم پس از دوران اوج کووید-۱۹ و ۶ هفته بعد از آن به تقریباً ۷۵ درصد می‌رسد (نمودار ۱). اما گردشگری و سایر کسب و کارهای کوچک، عموماً با احتمال بیشتری بسته خواهند شد. شش هفته پس از همه‌گیری کووید-۱۹، احتمال پیش‌بینی شده برای باز بودن کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری همچنان زیر ۷۵ درصد (خدمات اقامت و هتل، ۵۸ درصد و خدمات تامین غذا، ۷۵ درصد) است (نمودار ۲). به لحاظ اندازه بنگاه‌ها نیز تفاوت‌هایی در میزان احتمال باز بودن آن‌ها بعد از ۶ هفته از همه‌گیری وجود دارد. این رقم در بنگاه‌های خرد، ۷۹ درصد، بنگاه‌های کوچک، ۸۲ درصد و بنگاه‌های متوسط ۸۶ درصد است.

نمودار ۱- میانگین احتمال پیش‌بینی باز بودن یا نیمه باز بودن کسب‌وکارها

منبع: بانک جهانی

نمودار ۲- میانگین احتمال پیش‌بینی باز یا بسته بودن کسب‌وکارها بعد
از ۶ هفته از اوج کووید-۱۹

منبع: بانک جهانی

اثر کووید-۱۹ بر فروش کسب‌وکارها

اثر منفی کووید-۱۹ بر وضعیت فروش بنگاه‌ها، زیاد و گسترده بوده است. به طور متوسط، حدود ۸۴ درصد بنگاه‌ها در کشورهای مورد بررسی، طی ۳۰ روز پیش از نظرسنجی در مقایسه با مدت مشابه سال ۲۰۱۹، کاهش فروش داشته‌اند. هر کشور به طور متوسط، تقریباً ۴۹ درصد کاهش در فروش را نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹ (با انحراف استاندارد ۰,۲۵) داشته است.

اگرچه بیشترین اثر کووید-۱۹ در زمان اوج بحران بوده، اما افت فروش بنگاه‌ها حتی تا ۱۰ هفته پس از آن نیز ادامه داشته است. نمودار ۲ نشان می‌دهد متوسط کاهش فروش در ۴ هفته نخست بعد از اوج بحران، بین ۶۰ درصد تا ۷۵ درصد است. در ماه‌های بعدی، میزان افت فروش به ۴۷ درصد در هفته ۸، ۴۷ درصد در هفته ۱۲ و ۴۳ درصد بعد از هفته ۱۶م کاهش می‌یابد. نتایج نشان می‌دهد علیرغم اینکه تقریباً ۹۰ درصد کسب‌وکارها پس از ۱۰ هفته از اوج همه‌گیری باز هستند، اثر منفی کووید-۱۹ بر روی فروش همچنان مشاهده می‌شود.

اختلاف معناداری میان کشورها به لحاظ اثر بحران کووید-۱۹ بر روی فروش وجود دارد. نمودار ۳ نشان می‌دهد در برخی کشورها مانند آفریقای جنوبی، بنگلادش، سریلانکا، تونس و نپال، متوسط کاهش فروش بیش از ۶۰ درصد است (با پراکندگی معناداری بین صدک‌های دهم و نودم). اما، با توجه به اینکه نظرسنجی در دوره‌های زمانی متعدد و در بنگاه‌هایی انجام شده که به لحاظ بخش و اندازه متفاوت بوده‌اند، کنترل آنها به لحاظ این ویژگی‌ها اهمیت دارد. با در نظر گرفتن معیارهای اندازه بنگاه، بخش، زمان نظرسنجی و اثرات ثابت هر کشور، تغییرات مهمی بر روی ارزش مورد انتظار تغییرات فروش مشاهده می‌شود. با این مفروضات، آفریقای جنوبی، همچنان کشوری با بیشترین افت مورد انتظار فروش است و بعد از آن، بنگلادش، نپال، هندوراس، هند و اردن با متوسط افت بیش از ۶۰ درصدی فروش قرار دارند.

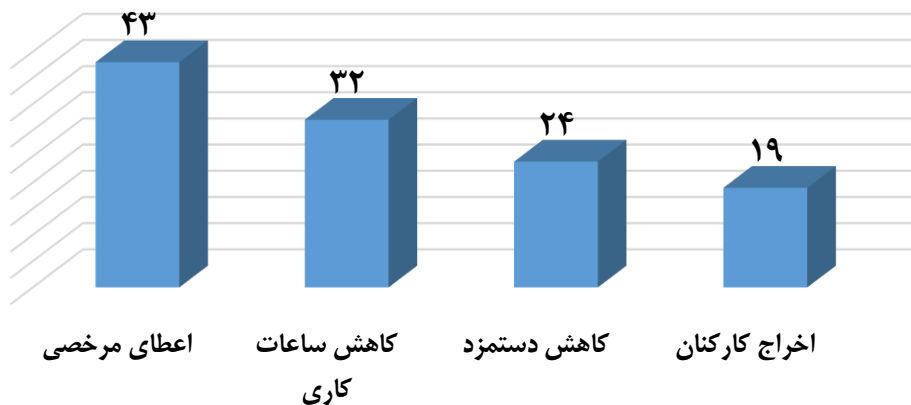
تفاوت‌های مهمی میان بخش‌های گوناگون مرتبط با گردشگری وجود دارد که بیشترین اثر منفی را از کووید-۱۹ متحمل شده‌اند. چنین نتایجی به دلیل لزوم ارتباطات رودررو در این نوع فعالیت‌هاست. علاوه بر این، این فعالیت‌ها به دنبال اقداماتی که در رابطه با کووید-۱۹ انجام شده، محدودیت‌های بیشتری را اعمال کرده‌اند.

علیرغم تفاوت‌های موجود میان کشورها، بخش‌ها و اندازه بنگاه‌ها، اثر ناهمگنی قابل توجهی نیز میان شرکت‌های درون این گروه‌ها وجود دارد که نشان می‌دهد شوک وارد شده به کسب و کارها در شرکت‌های مشابه، اثر متفاوتی داشته است. در واقع، تنها حدود ۱۹٪ از تغییرات فروش نسبت به مدت مشابه سال قبل توسط کشور، بخش، اندازه بنگاه، تعداد هفته‌های قبل و بعد از اوج شیوع کووید-۱۹ توضیح داده شده است. به عبارت دیگر، ۸۰ درصد تغییرات فروش مربوط به عوامل غیرآشکار از جمله توانمندی‌های بنگاه‌ها در فناوری‌ها و شیوه‌های مدیریتی است.

اثر کووید-۱۹ بر اشتغال کسب و کارها

پاسخ اشتغال به شوک کووید-۱۹ بسیار متفاوت بوده است. بسیاری از بنگاه‌های بزرگ، در این شرایط، به کارکنان خود مرخصی داده و یا ساعات کاری و یا دستمزد را کاهش داده‌اند و تعداد کمی از بنگاه‌ها کارکنان خود را اخراج کرده‌اند. مطابق نمودار ۲، ۴۳ درصد از کسب و کارهای مورد مطالعه، در این شرایط به کارکنان خود مرخصی داده، ۳۲ درصد ساعات کاری را کاهش داده‌اند، در ۲۴ درصد بنگاه‌ها سطح دستمزد کاهش یافته و ۱۹ درصد از کسب و کارها، اخراج کارکنان را طی این دوره داشته‌اند (نمودار ۳).

نمودار ۳- طبقه‌بندی پاسخ کسب و کارها به کووید-۱۹ بر اساس نحوه تعدیل اشتغال (درصد)

*برخی کسب و کارها همزمان هر دو رویکرد را اعمال کرده‌اند.

ورشکستگی و بقای بنگاه‌ها

عموماً، پس از بروز یک دوره بحران، افزایش شدید ورشکستگی بنگاه‌ها و افراد رخ خواهد داد. بنگاه‌های موجود در اقتصادهای در حال توسعه با بازارهای مالی کم عمق‌تر، بیشتر در معرض ریسک ورشکستگی و مشکلات نقدینگی قرار دارند. علیرغم اینکه جریان‌های نقدی و فروش بنگاه‌ها به طور معناداری کاهش یافته، آنها همچنان باید هزینه‌های ثابت عملیاتی، مانند اجاره بها و بهره را پرداخت کنند. بسیاری از شرکت‌ها با محدودیت‌های نقدینگی حاد روبرو هستند که در نهایت ممکن است به مشکلات بدهی تبدیل شود.

بررسی اثر کووید-۱۹ بر روی ورشکستگی و نقدینگی بنگاه‌ها، درجه ای از ناهمگنی میان بنگاه‌ها را در نقدینگی نشان می‌دهد. تقریباً ۸۸ درصد بنگاه‌ها در آفریقای جنوبی، ورشکسته شده‌اند و یا انتظار ورشکستگی آنها وجود دارد؛ در حالی که این رقم برای اندونزی، فقط ۱۳ درصد گزارش شده است.

شایان ذکر است که اگرچه میزان دسترسی بنگاه‌ها به منابع مالی نقد می‌تواند وضعیت نقدینگی آنها را نشان دهد ولی نبود این نوع منابع به معنی ورشکستگی نیست زیرا در صورت نیاز این بنگاه‌ها می‌توانند با فروش دارایی‌های غیرنقدی خود نیاز مالی را برطرف کنند. بنگاه‌ها در اقتصادهای با سطح درآمد متوسط-بالا که از نظام مالی توسعه یافته برخوردار هستند، برای انجام عملیات کسب و کار خود نیازی به نگهداری بخش زیادی از منابع مالی به صورت نقد ندارند بلکه آنها با اتکا به بازارهای مالی و با اطمینان به کارایی و نظم این بازارها، نیازهای مالی خود را تامین می‌کنند.

انتظار می‌رود بنگاه‌های کوچکتر حتی در کشورهای پیشرفته، بیش از سایر بنگاه‌ها با فشارهای مالی ناشی از کووید-۱۹ روبه رو شوند. به عنوان نمونه؛ در ایالات متحده آمریکا، ۵۰ درصد بنگاه‌های کوچک، کمتر از ۱۵ روز ذخیره نقدینگی دارند و حتی بنگاه‌های کوچک و متوسط سالم و کارآمد نیز کمتر از دو ماه ذخایر مالی دارند. بنابراین، احتمال ورشکستگی بنگاه‌های بزرگتر کمتر است و طی مدت زمان طولانی‌تری قادر خواهند بود هزینه‌های خود را با وجه نقد پوشش دهند. بنگاه‌های بزرگتر، به مدت ۶۵ روز، بنگاه‌های متوسط به مدت ۵۶ روز و بنگاه‌های کوچک و خرد به ترتیب به مدت ۵۳ و ۵۰ روز قادر خواهند بود هزینه‌های خود را پوشش دهند.

احتمال افزایش معوقات بانکی و دیرکرد در پرداخت بدهی‌ها برای بنگاه‌های بزرگ ۳۶ درصد و برای بنگاه‌های متوسط ۴۵ درصد است که از رقم مشابه در سایر بنگاه‌ها کمتر است. این رقم برای بنگاه‌های خرد و کوچک تقریباً مشابه بوده و به ترتیب برابر ۵۳ درصد و ۵۰ درصد است.

علاوه بر این، بررسی‌ها نشان می‌دهد در خلال بحران کووید-۱۹، بنگاه‌هایی که در بخش‌هایی فعالیت دارند که کاهش سطح تقاضا در آنها بیشتر بوده، با مشکلات مالی شدیدتری مواجه شده‌اند. به عنوان نمونه؛ انتظار می‌رود حدود ۶۲ درصد و ۵۶ درصد بنگاه‌های مربوط به ارائه خدمات اقامت و تهیه غذا دچار ورشکستگی شوند؛ درحالی که این رقم برای بخش‌های خدمات مالی و خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب حدود ۳۵ درصد و ۴۳ درصد است.

پاسخ بنگاه‌ها به اثرات کووید-۱۹

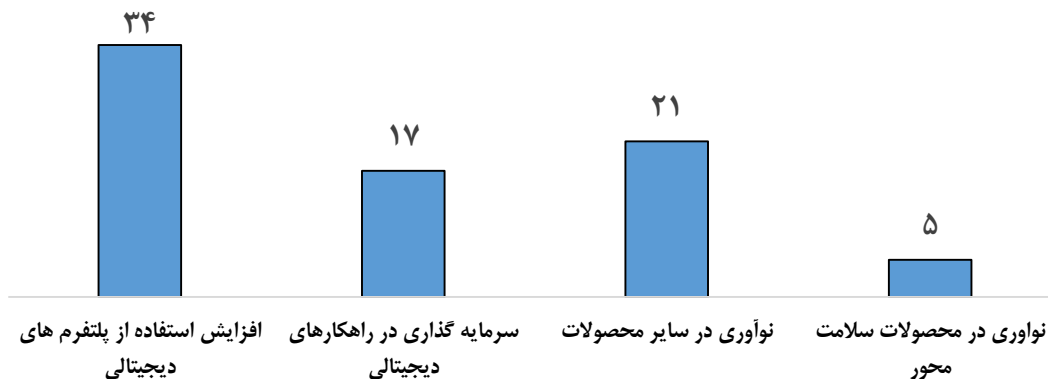
به طور کلی، تقریباً ۴۹ درصد بنگاه‌ها، به طور گسترده‌تری از فناوری استفاده کردند و یا ترکیب محصولات خود را تغییر دادند. متداول‌ترین پاسخ قاطع بنگاه‌ها به شوک کووید-۱۹، گسترش استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال بوده است؛ اگرچه این پاسخ در کشورها، بخش‌ها و بنگاه‌ها متفاوت بوده است. چالش مهم همه‌گیری کووید-۱۹، شوک بزرگی است که به تقاضا وارد شده و در عین حال توانایی بنگاه‌ها را برای انجام فعالیت‌های مهم کسب‌وکار مانند فروش حضوری محدود کرده است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد حدود ۲۲ درصد بنگاه‌ها استفاده از اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال را افزایش داده‌اند و حدود ۸ درصد آنها شروع به استفاده از این ابزارها کرده‌اند (مجموعاً ۳۴ درصد). ۱۷ درصد بنگاه‌ها در زمینه تهیه

تجهیزات جدید، نرم‌افزار یا راهکار دیجیتالی برای پاسخگویی به همه‌گیری کووید-۱۹ سرمایه‌گذاری کرده‌اند. شوک همه‌گیری، به وضوح انطباق فناوری را افزایش داده است و چنین رویدادی می‌تواند در آینده بهره‌وری را نیز افزایش دهد.

نمودار ۴- ترکیب پاسخ کسب‌وکارها به کووید-۱۹ (درصد)

نظرسنجی بانک جهانی دو نوع تعدیل مربوط به نوآوری در محصول را اندازه‌گیری می‌کند (به عنوان نمونه؛ تغییرات در ترکیب محصول و خدمات بنگاه). حدود ۵ درصد از بنگاه‌ها به دنبال ایجاد تنوع در برخی محصولات یا خدمات مرتبط با سلامت بودند. حدود ۲۱ درصد از بنگاه‌ها، ترجیح دادند که تغییری در برخی محصولات یا خدمات خود ایجاد کنند و یا انواع جدیدی را به محصولات و خدمات اضافه کنند. به عبارتی، یک چهارم بنگاه‌ها، نوعی از نوآوری محصول را از طریق معرفی محصول یا خدمات جدید و یا تغییر ویژگی‌های محصول یا خدمت فعلی انجام دادند.

افزایش استفاده از پلتفرم دیجیتالی بر اساس اندازه بنگاه‌ها متفاوت است. راهکارهای دیجیتالی در میان بنگاه‌های کوچکتر کمتر استفاده می‌شود. احتمال استفاده یا افزایش بهره‌برداری از فناوری‌های دیجیتالی یا سرمایه‌گذاری در راه‌حل‌های دیجیتالی با افزایش اندازه بنگاه، افزایش می‌یابد. در علاوه بر این، در کشورهای گوناگون نیز پاسخ‌ها متفاوت بوده است. به عنوان نمونه؛ سهم بنگاه‌هایی که از پلتفرم‌های آنلاین استفاده کردند از ۱۱ درصد در غنا تا ۸۱ درصد در اندونزی متغیر است.

موضوع جالب توجه این است که پاسخ بنگاه‌ها به کووید-۱۹ معمولاً به صورت یک بسته ارائه می‌شود؛ به این معنا که به عنوان نمونه؛ بنگاه‌هایی که استفاده از فناوری را توسعه داده‌اند، اقدام به متنوع‌سازی محصولات مرتبط با سلامت کرده‌اند و یا تغییری در خدمات و محصولات خود داده‌اند، با احتمال بیشتری برای پاسخ به کووید-۱۹، در راهکارهای دیجیتالی نیز سرمایه‌گذاری می‌کنند. طبیعتاً، بنگاه‌ها برای سرمایه‌گذاری بیشتر در فناوری‌های دیجیتال نیاز به سرمایه‌گذاری در ابزارهای دیجیتال به منظور بهبود زیرساخت‌های این حوزه دارند.

به طور کلی؛ نگرانی بسیاری از کشورها این است که بحران کووید-۱۹ می‌تواند اثرات مخربی داشته باشد و چشم‌انداز رشد را تضعیف کند. اما در واقع، با توجه به اینکه، بحران می‌تواند رشد بهره‌وری را با مکانیسم‌های گوناگونی از طریق کاهش انگیزه‌ها یا منابع برای سرمایه‌گذاری در نوآوری و همچنین تخصیص نادرست منابع بین بنگاه‌ها و بخش‌ها تضعیف کند، بنابراین به توصیه بانک جهانی، رشد بهره‌وری می‌تواند مسیر مهمی برای تجزیه و تحلیل بحران و اثرات آن باشد.